

PÁZMÁNY PÉTER KATOLIKUS EGYETEM
HITTUDOMÁNYI KAR

TÉZISFÜZET

*Az ember élete mint liturgikus egzisztencia
Salavatore Marsili teológiájában*

Dissertatio ad Doctoratum

Készítette: Kulcsár Sándor
Konzulens: Dr. Kajtár Edvárd
Dr. Puskás Attila

Budapest 2014

Szerettem volna bemutatni azt a túlradó életet, amely a liturgiában van. Marsili teológiája bőven merít az első századok liturgikus életéből. Abból az időből, amikor a hit megvallása élet és halál kérdése volt. A ma emberének – aki nagyon elvilágiasodott – mit tud mondani a liturgia, ez az emberi élet egy kiegészítő része, amely segít minket, hogy jobban ráhangolódjunk Istenre?

Vagy a keresztény élet a maga egészében a liturgia? Lehet-e, és kell-e a posztmodern embernek a liturgia intenzív megélése, hogy ez vezesse végig az egész napját, évét, életét? Milyen élet vár ránk Krisztus Misztériuma nélkül? Milyen az a kereszténység, amely nem éli meg a húsvéti misztériumot?

Szándékomban áll bemutatni, hogy mi volt a II. Vatikáni Zsinat szándéka az új liturgia bevezetésével, honnan származtak ezek az irányai a Zsinatnak. Mi az a teológia, az a hit, amely ezek mögött áll? Ebben az egyik legilletékesebb személy Marsili, akit még XXIII. János pápa bízott meg, hogy a Sant'Anselmo egyetemen megalapítsa a Pontificio Instituto Liturgico-t, a Pápai Liturgikus Intézetet, amelynek célja pontosan az volt, hogy a Zsinat liturgiáját tanítsa a leendő liturgia-tanároknak, papoknak. Továbbá szeretném azt is bemutatni, hogy a Zsinat szándéka egy megújult élő liturgiáról együtt jár a missziós Egyház létével is, mert a liturgia és evangelizáció elválaszthatatlanok egymástól.

Négy fejezetre osztottam munkámat:

Az I. fejezetben a szerző és mesterének Odo Caselnek rövid bemutatása után a jelek és a szent jelek jelentőségét tárgyaltam, a zsidó és a keresztény vallás keretein belül. Ez adja az alapját, hogy a szentségekről beszélhessünk. Majd a beavató szentségek, a keresztség, bérmálás, eucharisztia teológiáján keresztül keressük a választ, hogy az ember miképpen oltódhat be Istenbe, mi az, ami új Marsili tanításában ezekkel kapcsolatban. Az eucharisziát ezek után bőven tárgyaltam, hiszen ez a húsvéti misztérium megvalósulása, csúcsa és forrása a keresztény életnek, valamint Marsili is bővebben ír róla.

A húsvéti misztérium témaköre az, amely döntően meghatározza Marsili teológiáját, amelyet mesterétől, Odo Caseltől szívott magába, és amely a II. Vatikáni Zsinat nagy felfedezése – szintén Casel nyomain haladva.

Az eucharisztia biblikus-teológiai alapjaival kezdtem, majd végigvettem az eucharisztia teológiájának fejlődését a kezdetektől napjainkig, ez után foglalkoztam az eucharisztia liturgikus teológiájával, ahol Marsili legeredetibb gondolataival találkozhatunk.

A II. fejezetben a liturgikus év és idő, illetve az emberi lét és idő viszonyait kutattam. Az ember korlátolt életébe és idejébe, amely a „kronosz”, hogyan tud belépni az Isten „kairosza” (megmentő ideje), és hogy tudja az embert magába olvasztani, hogy elérjen hozzá a megváltás ideje.

A liturgikus idő megjelenését vizsgáltam a zsidó, majd a keresztény vallásban, a liturgikus év kialakulását elemeztem, azt követően a húsvéti idő, a vasárnap és a szent három nap értelmét tanulmányoztam. A karácsonyi ünnepkörrel is foglalkoztam, majd a vasárnap, a húsvét és az advent teológiáját vizsgáltam.

A III. fejezetben Az ember sebzettségéről és haláláról kerestem Isten és az Egyház megnyilatkozását: A végső lépés, amely kiszakít minket a mi időnkől, ami az élet legnagyobb kérdése.

A bűn és a bűnbocsánat, valamint a bűn és a halál összefüggéseit is kerestem. Először megvizsgáltam a bűnbocsánat szertartásait a vallásokban, majd a kinyilatkoztatott vallásban. Ezt követően Marsili gondolatán keresztül a kereszténység bűnbocsánat szentségének történetét, kifejezésmódjának változásait vettem szemügyre, különös tekintettel az apostoli Egyház szertartásrendjére, egészen napjainkig. Később a bűnbocsánat jelenbeli krízisének okát vizsgáltam, és a II. Vatikáni Zsinat válaszát erre a krízisre. A betegek kenetének tanulmányozásában azt figyeltem, hogy az Isten milyen módon akarja segíteni azt a keresztényt, aki kénytelen szembe nézni a halállal, illetve az elhagyatottsággal.

A IV. fejezetben Marsilit követve szemléltem a keresztény liturgiát, ami út ahhoz, hogy Krisztusban tudjon élni a keresztény és élete egy legyen Krisztuséval. Először a keresztény liturgia kialakulását és fejlődését vizsgáltam, majd az „Egyház” mint liturgikus közösség kialakulását és fennállását az Ószövetségben és az Újszövetségben. A keresztény imádság kialakulását részleteztem, mint az Ószövetség imájának örökösét, amely mégis sajátos és csak rá jellemző újdonsággal bír. Itt is szót ejtettem az Egyház imádságának kríziséről, és a II. Vatikáni Zsinat erre adott válaszáról. Végül Marsili teológiájának örökségét tárgyaltam, követőit, kritikusait, és az Egyház recepcióját erre vonatkozólag.

Marsili nagy erénye, hogy Odo Casel misztérium-teológiájába be tudta illeszteni a zsidó hagyományt, vagyis a zsidó gyökereink méltó helyet kaptak a liturgia teológiában. Marsili a biblia és a hagyomány alapján alakította ki liturgikus teológiáját. Visszanyúlt a patrisztikus alapokhoz, és látta hogy mindez a zsidó gyökereink továbbélése. Elévülhetetlen érdeme ez. Ami viszont hiányzik a teológiájából az a feltámadás kihangsúlyozása. Marsili számára mindig a megtestesülés a kiindulópont, ebben látja Krisztus misztériumának alapját, ez által a liturgia alapját is ez képezi számára: A szentségek az emberré lett Isten misztériumának kibontásai egyes misztériumokra.

Ezzel nem tudok teljes egészében egyet érteni, mivel ebben a megvilágításban nincs fontos szerepe a feltámadásnak, ezért Marsili teológiája kontemplatív jellegű marad, mert ennek a kétségtelenül nagy misztériumnak a csodálata felé terel minket. Ez által a feltámadás nem kap nagy hangsúlyt, és ez eredményezi azt, hogy például a vasárnap tárgyalásánál nem kap szerepet az öröm, az ünnep, az ujjongás leírása, éppígy a húsvét sem kapja meg ezt az ujjongással teli jelentést.

Nem véletlen talán az sem, hogy az advent Marsili számára, amely a liturgia legsajátságosabb arcát mutatja meg. Számára Krisztus szenvedése, halála és feltámadása a megtestesülés misztériumának beteljesedését jelenti, de nem ez a hermeneutikai kulcsa Krisztus misztériumának.

Másik hátránya Marsili teológiájának, hogy nem támaszkodik a pasztorációra, egészen pontosan az evangelizáció a számára kimerül a misztagógikus katekézisekben, amelyek kétségtelenül fontosak, de nem az evangélium hirdetését jelentik a nem vagy kevésbé hívők számára, hanem a haladók mélyebb beavatását Krisztus misztériumába.

Láthatjuk, hogy a II. Vatikáni Zsinat két fő irány a liturgia megújítása, és az evangelizáció felélesztése volt. Mégis úgy tűnik mintha mind a kettő megfeneklett volna. Az Egyházból mintha kiveszett volna a missziós lendület, másrészt az új liturgia bevezetése is félbe maradt, megrekedt egy köztes állapotban. Ahogy ma ünnepeljük a liturgiát, sokkal inkább egy hallgatóságos megegyezésen alapul, mint a Zsinat szertartáskönyvein. Jó esetben a régi liturgia szellemében van ünnepelve az új liturgia. Sok lehetőség, amelyet előír vagy megenged a szertartáskönyv, kihasználatlan marad.

Gondolok itt elsősorban a két szín alatti áldozásra a hívek részére, de sok más fontos újítása a Zsinatnak, csak papírra leírt szó maradt, amely nem vált gyakorlattá. Ugyanakkor érezhetőek voltak túlkapások is, amelyek a liturgiát közösségi játékká fokozták le, amely nem kevés hívőben komoly visszatetszést váltott ki, és mivel azt gondolták, hogy ez a Zsinati megújított liturgia, visszatértek a Zsinat előtti liturgiához, ahol még érezhető volt a Szent jelenléte. A Zsinat szándéka semmiképp nem a liturgia profanációja volt. Vissza akart térni legelső gyökereihez.

A liturgia sem arra szolgál, hogy egy kicsit beléphessünk a természetfeletti szférába, hanem hogy találkozzunk Krisztussal, egy élő személlyel, aki ismer minket. Viszont ezt nem lehet megélni hit nélkül, vagy csak nagyon gyerekes hittel. Emiatt van szükség egy komoly bevezetésre a hitbe, és az új evangelizációra, újból és újból visszhangoztatni kell bennünk a hitet.

Az Új Evangelizáció elsődleges szerepe feléleszteni a hitet azokban, akikben kialudt a hit fénye, másod sorban a világ nem hívő népeinek elvinni Krisztus örömhírét. Senki más nem tud megmenteni a haláltól, csak a feltámadt Krisztus. A liturgia, amelyet egy élő közösség ünnepel, erre készít fel. Ezekben a liturgiákban, a szentségekben találkozhatunk Krisztussal, aki megbocsátja a mi bűneinket, aki ma is az életét adja értem, aki ma be akar vinni a Mennyek országába.

Az Egyház előtt úgy tűnik, mintha két lehetőség állna: vagy visszatér a Trentói liturgiához, és egy lesz a nagy világvallások között, beleilleszkedik abba a szerepbe, hogy egy szép múzeum legyen, vagy a mai kor tudományának megfelelően a szociológia, a pszichológia és az új felfedezések vonalán végre a XXI. század színvonalára emeli magát. A Szentlélek azonban ezt másként gondolta. Van az Egyháznak egy sajátos útja, amely az engedelmesség útja, engedelmesség a Pápának és a II. Vatikáni Zsinatnak, mert az ő tanításuk a Szentlélek szava az Egyháznak. Az Egyház mai krízisének az oka hogy nem vagyunk hűségesek a pápához, a II. Vatikáni Zsinathoz. A Szentlélek megadta a válaszokat, de az Egyház tagjai, és főképp a papok és a püspökök sokkal inkább a saját eszükre hallgatnak, mint például a Zsinatra, vagy arra, amit a pápák mondanak.

Talán pontosan a laikus hívők kötelessége a mai időkben feléleszteni a hitet a papokban, püspökökben, hogy engedjék magukat vezetni a Szentlélek indításai által, hogy ne csak névlegesen, hanem valóságosan életre keljen a Zsinat. A Zsinat nem egy tanítás, nem egy lecke, amit meg kell tanulni, ugyanígy a Katekizmus sem. Ezek egy élő hitet feltételeznek, mert ez az Egyház élete.

Amennyiben mi papok, a hívők, a püspökök nem lesznek hűségesek ezekhez a szavakhoz, múzeumká fog válni az egész Egyház. A Pápához való hűség nélkül színház lesz a liturgiából. A szertartáskönyvek előírásai szerint, hűségesen végzett liturgia megújíthatná az Egyházat, egy eleven életet lehelne belé. De nem lehet az új bort régi tömlőbe tenni, az új bor új tömlőbe való. Vagyis az új liturgiát az új teológia szellemében lehet csak ünnepelni, ez pedig a „húsvéti misztérium”-ból indul ki. Ebben a perspektívában nyílik meg az új liturgia. Ez volt Odo Casel intuíciója, és ezt vitte tovább Marsili a maga sajátos módján, amennyiben a Krisztusmisztérium fogalmát a zsidó húsvétből származtatja.

A II. Vatikáni Zsinat liturgiájának az volt a célja, hogy elvigyen bennünket az utolsó vacsora termébe, hogy olyan módon ünnepeljük az eucharisziát, ahogy az első keresztények tették, gazdag jelekkel, mély érzéssel, teljesen áthatva a hittől.

Ez a két rész, az evangelizáció és a liturgia, együtt kell hogy haladjanak, egyik a másik nélkül nem hozhat gyümölcsöt. Ránk vár, hogy összhangba hozzuk őket. A keresztény élet nem csak egyfajta templomi, vagy közösségi liturgia, hanem az élet liturgiája, tanúságtétellel és a kerygma hirdetésével. Csak így lesz az emberi élet liturgikus egzisztencia, amikor ebben megjelenik Krisztus teljes élete, aki hirdette a jó hírt, és önmagát adta áldozatul a világ életéért, hogy megnyissa a mennyet a bűnösök számára.